

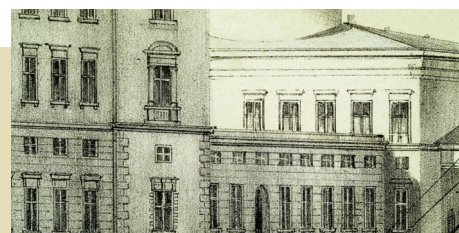
11/2013

STATSREVISORERNE

Beretning om Forsvarets fraflytning af Grønnedal

11/2013

Beretning om Forsvarets fraflytning af Grønnedal

Statsrevisorerne fremsender denne beretning med deres bemærkninger til Folketinget og vedkommende minister, jf. § 3 i lov om statsrevisorerne og § 18, stk. 1, i lov om revisionen af statens regnskaber m.m.

København 2014

Denne beretning til Folketinget skal behandles ifølge lov om revisionen af statens regnskaber, § 18: Statsrevisorerne fremsender med deres eventuelle bemærkninger Rigsrevisionens beretning til Folketinget og vedkommende minister.

Forsvarsministeren afgiver en redegørelse til beretningen.

Rigsrevisor afgiver et notat med bemærkninger til ministerens redegørelse.

På baggrund af ministerens redegørelse og rigsrevisors notat tager Statsrevisorerne endelig stilling til beretningen, hvilket forventes at ske i juni 2014.

Ministerens redegørelse, rigsrevisors bemærkninger og Statsrevisorerens eventuelle bemærkninger samles i Statsrevisorerens Endelig betænkning over statsregnskabet, som årligt afgives til Folketinget i april måned – i dette tilfælde Endelig betænkning over statsregnskabet 2013, som afgives i april 2015.

Henvendelse vedrørende
denne publikation rettes til:

Statsrevisorerne
Folketinget
Christiansborg
1240 København K
Telefon: 33 37 59 87
Fax: 33 37 59 95
E-mail: statsrevisorerne@ft.dk
Hjemmeside: www.ft.dk/statsrevisorerne

Yderligere eksemplarer kan
købes ved henvendelse til:

Rosendahls-Schultz Distribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
E-mail: distribution@rosendahls-schultzgrafisk.dk
Hjemmeside: www.rosendahls-schultzgrafisk.dk

ISSN 2245-3008
ISBN 978-87-7434-427-8

Statsrevisorernes bemærkning

BERETNING OM FORSVARETS FRAFLYTNING AF GRØNNEDAL

Forligskredsen bag forsvarsforliget 2010-2014 besluttede i august 2011 at nedlukke Grønlands Kommando i Grønnedal og at etablere Arktisk kommando i Nuuk. Det var en strategisk beslutning om at effektivisere Forsvarets opgaveløsning i de nordatlantiske områder ved Grønland og Færøerne ud fra den faktiske og forventede udvikling i området. Forsvaret begyndte at forlade Grønnedal i 2012 og forventer at være helt fraflyttet i 2017.

Forligskredsen traf beslutningen om at flytte til Nuuk på baggrund af en mundtlig orientering fra Forsvarsministeriet og "Rapport vedrørende placering af Værnsfælles Arktisk Kommando" (VAK-rapporten). Rapporten gennemgik fordele og ulemper ved at placere Arktisk Kommando i Nuuk eller Narsarsuaq i forhold til at forblive i Grønnedal. VAK-rapportens analyse viste, at placeringen i Nuuk bedst opfyldte Forsvarets krav ved løsning af opgaverne i Nordatlanten, ligesom placeringen i Nuuk havde driftsøkonomiske fordele.

I VAK-rapporten var miljøoprydningen ved fraflytning af Grønnedal estimeret til 33 mio. kr. Af rapporten fremgik det, at der ikke var medregnet udgifter til rømning og eventuel nedbrydning i Grønnedal, da faciliteternes fremtid var uafklaret. Forsvaret har både før og efter afgivelse af VAK-rapporten vurderet, at omkostningerne til nedbrydning vil være 50 mio. kr. Desuden fremgik det ikke, at omkostningerne til miljøoprydning var baseret på foreløbige miljøundersøgelser, og at det var uklart, hvilke miljøkrav Grønlands Selvstyre ville stille til miljøoprydningen.

Forsvarsministeren har løbende orienteret forligskredsen om stigningen i de forventede omkostninger ved at forlade Grønnedal. I det seneste skøn fra 2013 er de samlede omkostninger opgjort til 100-200 mio. kr. Der er endnu ikke indgået aftale med Grønlands Selvstyre om omfanget af miljøoprydningsopgaven.

Statsrevisorerne finder det ikke tilfredsstillende, at Forsvarsministeriet i det skriftlige beslutningsgrundlag til forligskredsen ikke har tydeliggjort, at der var stor usikkerhed forbundet med at opføre de forventede omkostninger ved at flytte Grønlands Kommando fra Grønnedal.

Statsrevisorerne kritiserer, at Forsvarsministeriet ikke har oplyst en forventet omkostning på 50 mio. kr. til en eventuel nedbrydning af bygningerne i Grønnedal i beslutningsgrundlaget, uanset at beløbet har været kendt siden 2010.

Statsrevisorerne,
den 20. februar 2014

*Peder Larsen
Henrik Thorup
Helge Adam Møller
Kristian Jensen
Klaus Frandsen
Lennart Damsbo-
Andersen*

Beretning til Statsrevisorerne om Forsvarets fraflytning af Grønnedal

Rigsrevisionen afgiver hermed denne beretning til Statsrevisorerne i henhold til § 17, stk. 2, i rigsrevisorloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 101 af 19. januar 2012. Beretningen vedrører finanslovens § 12. Forsvarsministeriet.

Indholdsfortegnelse

I.	Introduktion og konklusion	1
II.	Indledning	3
	A. Baggrund	3
	B. Formål, afgrænsning og metode.....	3
III.	Fraflytning af Grønnedal	5
	A. Udviklingen i estimerede omkostninger til miljøoprydning	6
	B. Beslutningsgrundlag	8
	C. Break-even.....	8
	D. Fortsat miljømonitorering	8
	E. Forsvarsministeriets orientering af forligskredsen	9
	Bilag 1. Ordliste.....	10

Beretningen vedrører finanslovens § 12. Forsvarsministeriet.

I undersøgelsesperioden har der været følgende ministre:

Gitte Lillelund Bech: februar 2010 - oktober 2011

Nick Hækkerup: oktober 2011 - august 2013

Nicolai Wammen: august 2013 -

I. Introduktion og konklusion

1. I august 2011 besluttede forligskredsen bag forsvarsforliget 2010-2014 at nedlukke Grønlands Kommando i Grønndal og etablere Værnfælles Arktisk Kommando (herefter Arktisk Kommando) i Nuuk. Beslutningen blev taget ud fra et ønske om at effektivisere de nordatlantiske kommandoers struktur. Det var en strategisk beslutning, der havde til formål at tage hensyn til den reelle og forventede udvikling i og omkring Grønland og på Færøerne. Dette betød bl.a., at Forsvaret skulle fraflytte den militære marinestation i Grønndal i Grønland. Forsvaret begyndte at forlade Grønndal omkring den 1. januar 2012 og forventer at være endeligt fraflyttet i 2017.

2. Nedlukning af et militært anlæg kan medføre miljøoprydning og nedbrydning af bygninger mv. Omkostningerne til miljøoprydning af Grønndal blev oprindeligt estimeret til 33 mio. kr., svarende til 72 % af de samlede omkostninger ved placering af Arktisk Kommando i Nuuk. I marts 2013 modtog Forsvarsministeriet et nyt estimat fra Forsvaret på 76 mio. kr. til miljøoprydning, dvs. en stigning på mere end 100 % i forhold til de 33 mio. kr. Hertil kom estimerede omkostninger til nedbrydning på 50 mio. kr., dvs. estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning på i alt 126 mio. kr.

3. Denne beretning handler om udviklingen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning i forbindelse med Forsvarets fraflytning af Grønndal. Beretningen har fokus på det økonomiske grundlag for beslutningen om at fraflytte Grønndal, udviklingen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning af Grønndal og Forsvarsministeriets orientering af forligskredsen herom. Undersøgelsen baserer sig på revision udført i efteråret 2013 vedrørende regnskabsåret 2013 og er igangsat på baggrund af en forespørgsel fra Statsrevisorerne.

UNDERSØGELSENS HOVEDKONKLUSION

Det er Rigsrevisionens vurdering, at Forsvarsministeriet i beslutningsgrundlaget til forligskredsen ikke i tilstrækkelig grad havde beskrevet usikkerhederne i omkostningerne til den miljøoprydningsopgave, som skulle løses i forbindelse med fraflytningen af Grønndal.

Forsvarsministeriet er enig med Rigsrevisionen i, at det burde have fremgået, at der var usikkerhed forbundet med de anførte tal.

I beslutningsgrundlaget, der blev forelagt forligskredsen i 2011, estimerede Forsvarsministeriet, at miljøoprydning af Grønndal ville beløbe sig til 33 mio. kr. Forsvarsministeriet estimerede i 2013, at omkostningerne til miljøoprydning og nedbrydning nu vil beløbe sig til 126 mio. kr.

Forsvarsforlig 2010-2014

Politisk aftale indgået mellem Venstre, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Liberal Alliance om mål og rammer for udviklingen af Forsvaret i perioden 2010-2014.

Grønlands Kommando

Kommandoen blev etableret i 1951 og var placeret i et område af Sydgrønland, der hedder Grønndal i bunden af Arsuk Fjord.

Arktisk Kommando

Kommandoen blev etableret den 31. oktober 2012 i Nuuk med et forbindelseselement på Færøerne med henblik på en effektivisering af de nordatlantiske operative kommandoers struktur for Grønland og Færøerne. Konkret betød det, at der blev etableret én fælles kommando.

Hovedopgaverne for den nye værnfælles arktiske kommando er fortsat det militære forsvaret af Grønland og Færøerne, overvågnings- og suverænitetshævdelse, fiskeriinspektion, eftersøgnings- og redningstjeneste, miljøovervågning, forureningsbekæmpelse, søopmåling og diverse støtteopgaver for det civile samfund.

Rigsrevisionens undersøgelse har vist, at et konkret beløb på 50 mio. kr. til en eventuel nedbrydning af bygninger i Grønnedal – hvis bygningerne ikke kunne afhændes – ikke blev oplyst, på trods af at beløbet allerede var opgjort. Desuden var estimatet for omkostningerne til miljøoprydning baseret på foreløbige miljøundersøgelser og antagelser om miljøoprydning, idet forhandlingerne med Grønlands Selvstyre afventede en beslutning om fraflytning. Det var derfor uklart, hvilke miljøkrav Grønlands Selvstyre ville stille til miljøoprydningen, og dermed hvilket ansvar Forsvarsministeriet ville få for oprydningen. Disse usikkerheder i estimatet for omkostninger til miljøoprydning blev ikke oplyst.

Rigsrevisionen finder, at Forsvarsministeriet allerede i forbindelse med beslutningsgrundlaget om fraflytningen af Grønnedal burde have sikret, at der var udarbejdet en samlet beskrivelse og vurdering af de kendte usikkerheder og de mulige økonomiske konsekvenser heraf.

De forventede øgede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydningsomkostningerne bevirker, at tidspunktet for break-even for placeringen af Arktisk Kommando i Nuuk øges med ca. 2 år fra 11 måneder til ca. 2 år og 10 måneder. Rigsrevisionen kan konstatere, at indtil der foreligger en aftale med Grønlands Selvstyre, hvoraf miljøkrav og ansvar for miljøoprydningen er afklaret, vil der være væsentlig usikkerhed omkring omkostningerne til miljøoprydning i forbindelse med fraflytningen af Grønnedal og dermed tidspunktet for break-even.

Forsvarsministeriet har løbende orienteret forligskredsen om stigningen i de forventede omkostninger til miljøoprydning af Grønnedal.

II. Indledning

A. Baggrund

4. Beslutningen om at etablere en Arktisk Kommando i Nuuk blev truffet af forligskredsen på baggrund af en mundtlig orientering fra Forsvarsministeriet og "Rapport vedrørende placering af Værnsfælles Arktisk Kommando" (herefter benævnt VAK-rapporten). Rapporten analyserede 3 mulige placeringer af Arktisk Kommando og blev i august 2011 forelagt forligskredsen bag forsvarsforliget 2010-2014.

5. Beslutningen om etablering af Arktisk Kommando i Nuuk betød, at Grønnedal skulle fraflyttes, og at der i tilknytning hertil skulle ske en miljøoprydning. Grønnedal var en militær marinestation med tilhørende bygninger til beboelse, helikopterfaciliteter, værksteder, havnefaciliteter, optankningsanlæg, affaldsfaciliteter, varmecentral, faciliteter til oplag af olie og kemikalier, skydebane, infirmeri m.m. I 2009 og 2010 blev der gennemført miljøundersøgelser i Grønnedal, der påviste jord- og grundvandsforureninger, bl.a. olieforurening. Affald fra Grønnedal er gennem årene bl.a. blevet bortskaffet i såkaldte dumpe, som kan betegnes som lossepladser, hvor store mængder affald er deponeret.

B. Formål, afgrænsning og metode

Formål

6. Statsrevisorerne bad mundtligt på deres møde den 21. august 2013 om, at Rigsrevisionen som en del af den løbende årsrevision undersøgte Forsvarets fraflytning af Grønnedal. Rigsrevisionen har – på baggrund af stigningen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning og usikkerhederne omkring de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning i beslutningsgrundlaget for placering af Arktisk Kommando – valgt at afgive en beretning. Fraflytningen af Grønnedal er undersøgt ved at besvare følgende spørgsmål:

- Hvilken udvikling har der været i de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal?
- Var beslutningsgrundlaget vedrørende de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning, som lå til grund for fraflytningen af Grønnedal, tilstrækkeligt?
- Har Forsvarsministeriet orienteret forligskredsen om stigningen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning?

Afgrænsning og metode

7. Denne undersøgelse behandler ikke beslutningen om at etablere en samlet arktisk kommando i Nuuk. Rigsrevisionen har derfor ikke gennemgået beslutningsgrundlagets analyse af operative og driftsmæssige fordele og ulemper ved placering i henholdsvis Nuuk eller Grønnedal. Arktisk Kommandos placering i Nuuk er ikke omfattet af undersøgelsen, ligesom Forsvarets opgavevaretagelse i Arktisk Kommando (Nuuk) og kommandoens forbindelselement på Færøerne ikke er omfattet. Endelig behandler undersøgelsen ikke udbuddet af Grønnedal til fremtidig anvendelse af en eventuel ny ejer.

8. Der er foretaget en gennemgang af skriftligt materiale vedrørende fraflytningen af Grønvedal. Rigsrevisionen har derudover afholdt møder med Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen og Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste.

9. Undersøgelsen omhandler perioden september 2010 - efteråret 2013.

10. Beretningen har i udkast været forelagt Forsvarsministeriet, hvis bemærkninger i videst muligt omfang er indarbejdet.

11. Bilag 1 indeholder en ordliste, der forklarer udvalgte ord og begreber.

III. Fraflytning af Grønnedal

12. Rigsrevisionen har undersøgt udviklingen i estimerede omkostninger vedrørende miljøoprydning og nedbrydning ved fraflytningen af Grønnedal. Endvidere har Rigsrevisionen undersøgt beslutningsgrundlaget for fraflytningen af Grønnedal vedrørende de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning. Herudover har Rigsrevisionen undersøgt, om Forsvarsministeriet har orienteret forligskredsen om udviklingen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning. Rigsrevisionen har fokuseret på de afvigelser, der har været i forhold til det oprindelige estimat i VAK-rapporten. Rigsrevisionens undersøgelse har vist følgende:

- Et konkret beløb på 50 mio. kr. til en eventuel nedbrydning af bygninger i Grønnedal var ikke oplyst i beslutningsgrundlaget, selv om beløbet allerede var opgjort i september 2010, dvs. inden VAK-rapporten blev forelagt forligskredsen.
- Det var ikke oplyst til forligskredsen, at det estimerede beløb på 33 mio. kr. til miljøoprydning var forbundet med usikkerheder, idet forhandlinger med Grønlands Selvstyre afventede en beslutning om fraflytning. Det var derfor uklart, hvilke miljøkrav Grønlands Selvstyre ville stille til miljøoprydningen, og dermed hvilket ansvar Forsvarsministeriet ville få for oprydningen. Det var bl.a. ikke aftalt med Grønlands Selvstyre, hvilke dumpe der skulle ryddes op, og hvordan dette skulle ske.
- VAK-rapporten indeholdt ikke en beskrivelse af de kendte usikkerheder, og Forsvarsministeriet havde i beslutningsgrundlaget ikke sikret, at der var udarbejdet en samlet beskrivelse og vurdering af de kendte usikkerheder og de mulige økonomiske konsekvenser heraf.
- Stigningen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning fra 33 mio. kr. til 76 mio. kr. og de forventede omkostninger til nedbrydning på 50 mio. kr., dvs. i alt 126 mio. kr., bevirker, at tidspunktet for break-even for placeringen af Arktisk Kommando i Nuuk stiger fra ca. 11 måneder – som oplyst i VAK-rapporten – til ca. 2 år og 10 måneder.
- Forligskredsen er 2 gange blevet orienteret af Forsvarsministeriet om stigningen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning af Grønnedal.
- De endelige omkostninger til miljøoprydning – og dermed det endelige tidspunkt for break-even – er ikke kendt, bl.a. fordi der endnu ikke foreligger en aftale mellem Danmark og Grønlands Selvstyre om miljøoprydningen.

A. Udviklingen i estimerede omkostninger til miljøoprydning

13. Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har flere gange orienteret Forsvarskommandoen om ændringer i de økonomiske forudsætninger for fraflytningen af Grønnedal. Ligeledes er Forsvarsministeriet og forligskredsen blevet orienteret. Tabel 1 viser udviklingen i de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal i perioden 2010-2013.

Tabel 1. Estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal i perioden 2010-2013 (Mio. kr.)

	24. september 2010	19. maj 2011 VAK-rapport	24. januar 2012	20. september 2012	28. oktober 2012	8. marts 2013	9. oktober 2013
Miljøoprydning	33	33	50	59-162		76	
Nedbrydning	50		50	50		50	
I alt	83	33	100	109-212	100-200	126	100-200

Note: De markerede kolonner angiver oplysninger om de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning i Grønnedal, som Forsvarsministeriet har videregivet til forligskredsen.

Kilde: Forsvarsministeriet og Forsvaret.

Tabel 1 viser de oplysninger om de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning, som forelå på de givne tidspunkter. I et notat af 24. september 2010 estimeres omkostningerne til eventuel nedbrydning af bygninger, anlæg og infrastruktur i Grønnedal til 50 mio. kr. Endvidere er omkostningerne til miljøoprydning estimeret til 33 mio. kr., dvs. nedbrydnings- og miljøoprydningsomkostninger i 2010 på i alt 83 mio. kr.

14. I VAK-rapporten oplyses alene om estimerede miljøomkostninger på 33 mio. kr., som udgør 72 % af de samlede omkostninger til placeringen af Arktisk Kommando i Nuuk på ca. 46 mio. kr. Oplysningerne om, at nedbrydningsomkostningerne var estimeret til 50 mio. kr., fremgik ikke af VAK-rapporten.

15. I et notat af 24. januar 2012 orienterede Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste Forsvarskommandoen om, at der ville være en stigning i de estimerede omkostninger til miljøoprydning fra 33 mio. kr. til 50 mio. kr. (inkl. et usikkerhedstillæg på 20 % i 2011-priser). Årsagen til stigningen skyldtes erfaringer med omkostningerne til miljøoprydning i området Mestersvig i Grønland. Hertil kom omkostningerne til eventuel nedbrydning af bygninger på 50 mio. kr., hvilket medførte, at de estimerede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning var i alt 100 mio. kr., jf. tabel 1.

16. I Grønnedal er der bl.a. en norddump og en syddump, der kan betegnes som lossepladser. Dumpene ligger tæt på eller grænser op til Arsuk Fjord. I boks 1 beskrives norddumpen og syddumpen.

BOKS 1. NORDDUMPEN OG SYDDUMPEN I GRØNNEDAL

Norrdumpen blev taget i brug i 1943 og blev benyttet frem til omkring 1990. Der har i en periode været tilknyttet et forbrændingsanlæg til dumpen. Der er ikke fuld klarhed over dumpens indhold, men Forsvaret vurderer, at der er deponeret både brændbart og ikke-brændbart affald inkl. skrottede køretøjer og farligt affald. Dumpen ligger på land, men dykkerundersøgelser i 2012 har vist, at der findes affald i fjorden ud for dumpen, herunder en tankvogn, et bæltekøretøj og en kran som de største objekter. Forsvaret har vurderet, at der kan være deponeret op til 20.000 m³ affald i dumpen. Forsvarsministeriet har oplyst, at der er udført miljøundersøgelser på norrdumpen i perioden 2009-2010, og efterfølgende er der monitoreret årligt for at følge udvaskningen af forurenende stoffer til Arsuk Fjord. Forsvarsministeriet har samtidig oplyst, at undersøgelserne, der er udført af 2 rådgivende ingeniørfirmaer, viser, at hovedparten af forureningen, som udvaskes til fjorden, er olieprodukter, og at monitoreringerne viser en stabil til let aftagende udvaskning til fjorden. Forsvarsministeriet oplyser desuden, at de rådgivende ingeniørfirmaer vurderer, at forureningen fra norrdumpen ikke udgør en uacceptabel risiko over for fjorden.

Syddumpen blev etableret omkring 1990. Forsvaret ophørte med at deponere farligt affald på syddumpen i 2000. Forsvaret anvendte derefter dumpen til deponering og afbrænding af fx møbler. Herudover er syddumpen blevet anvendt til deponering af glas og til afbrænding af dagrenovation. Desuden opbevares forurenede jord fra en olieforurening. Forsvaret har vurderet, at der er deponeret ca. 9.000 m³ affald i syddumpen. Forsvarsministeriet har oplyst, at der er udført miljøundersøgelser på syddumpen i 2013 af et rådgivende ingeniørfirma, og at undersøgelserne viser, at forureningen fra syddumpen ikke udgør en risiko over for fjorden.

Forsvarsministeriet har oplyst, at der er gennemført omfattende miljøundersøgelser på dumpene af et rådgivende ingeniørfirma, som viser, at udsivning fra dumpene ikke udgør en uacceptabel påvirkning.

Kilde: Forsvarsministeriet og Forsvaret.

17. Den 20. september 2012 oplyste Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste i et notat til Forsvarskommandoen, at der ikke var fuld klarhed over oprydningen af norrdumpen, men at den som udgangspunkt kunne efterlades i sin nuværende tilstand, hvis der ikke var nogen miljømæssig risiko forbundet hermed ved tilbageleveringen til Grønlands Selvstyre. Af notatet fremgik videre, at Grønlands Selvstyre gav udtryk for, at det ikke kunne afvises, at der kunne komme et politisk krav om oprydning af norrdumpen. Det oplyses i notatet, at forudsætningen til dato havde været, at norrdumpen kunne efterlades. Notatet beskriver dog også andre mulige scenarier og forudsætninger, herunder en eventuel kraftigt fordyrende fjernelse af norrdumpen, idet det dog også beskrives, at der ikke er nogen miljømæssig eller juridisk anledning til et krav om fjernelse af norrdumpen. Det fremgår endvidere, at hvis norrdumpen skulle fjernes, ville det øge omkostningerne betydeligt. De samlede omkostninger til miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal kunne således potentielt stige til 212 mio. kr., jf. tabel 1.

18. Den 8. marts 2013 var de samlede omkostninger til miljøoprydning estimeret til at falde, jf. tabel 1, da det i et notat blev fastslået, at dumpenes tilstand ikke krævede, at de skulle fjernes, men at der i stedet kunne etableres kystsikring ved norrdumpen. Samlet forventedes der meromkostninger på 26 mio. kr., jf. tabel 1, så miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal samlet blev anslået til at koste 126 mio. kr. Det blev forudsat, at Forsvarsministeriet aftalte med Grønlands Selvstyre, at norrdumpen ikke blev fjernet, og at Forsvarsministeriet ikke havde ansvaret for at fjerne syddumpen. Forsvarsministeriet har oplyst, at der endnu ikke foreligger en sådan aftale med Grønlands Selvstyre om overdragelse af Grønnedal, herunder om miljøoprydningen.

B. Beslutningsgrundlag

19. Rigsrevisionens gennemgang har vist, at Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste i et notat af 24. september 2010 – forud for VAK-rapporten – gjorde Forsvarskommandoen opmærksom på, at der ikke var en afklaring af, hvilke miljøkrav Grønlands Selvstyre ville stille til miljøoprydning i Grønnedal, jf. tabel 1. Ligeledes var der på daværende tidspunkt ikke en afklaring af, hvilken miljøoprydningsforpligtelse Forsvarsministeriet ville få. Bl.a. var det ikke afklaret, om Forsvarsministeriet var forpligtet til at miljøoprydde syddumpen. Det fremgik imidlertid ikke af VAK-rapporten, at denne afklaring udestod, og at det kunne få væsentlig betydning for Forsvarsministeriets omkostninger i forbindelse med fraflytningen af Grønnedal.

20. I VAK-rapporten oplyses det, at en eventuel nedbrydning af bygningerne i Grønnedal ikke var medtaget i beregningen, idet den fremtidige brug af bygningerne mv. ikke var afklaret. De estimerede omkostninger på 50 mio. kr. til eventuel nedbrydning af bygninger i Grønnedal var imidlertid allerede opgjort i september 2010, inden VAK-rapporten blev forelagt forligskredsen.

21. VAK-rapporten indeholdt ikke en beskrivelse af de kendte usikkerheder, fx afklaring af miljøoprydningsforpligtelsen. Forsvarsministeriet havde således ikke allerede i forbindelse med beslutningsgrundlaget om fraflytningen af Grønnedal sikret, at der var udarbejdet en samlet beskrivelse og vurdering af de kendte usikkerheder og de mulige økonomiske konsekvenser heraf.

C. Break-even

22. Af VAK-rapporten fremgik det, at break-even ved placering af Arktisk Kommando i Nuuk opnås knap 1 år efter etablering af Arktisk Kommando i Nuuk. Rigsrevisionen kan konstatere, at stigningen i de estimerede miljøomkostninger og nedbrydningsomkostningerne indvirker på tidspunktet for break-even. I beslutningsgrundlaget (VAK-rapporten) var break-even 0,9 år (eller ca. 11 måneder), mens en stigning i miljøomkostningerne til 76 mio. kr. tillagt nedbrydningsomkostningerne på 50 mio. kr., dvs. i alt 126 mio. kr., vil betyde en ændring i tidspunktet for break-even til ca. 2 år og 10 måneder.

D. Fortsat miljømonitorering

23. Forsvaret forventer på nuværende tidspunkt, inden der er indgået aftale med Grønlands Selvstyre, at miljøoprydningsopgaven vil være afsluttet medio 2017. Forsvaret forventer endvidere at skulle foretage miljømæssige monitoreringsaktiviteter i Grønnedal både under og efter endt miljøoprydning i Grønnedal. Monitoreringen skal dokumentere, om oprydningen efter en årrække er sket tilfredsstillende. Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste planlægger at foretage monitorering af miljøoprydningsarbejdet i ca. 7 år efter, at oprydningsarbejdet er afsluttet, dvs. frem til 2024.

E. Forsvarsministeriets orientering af forligskredsen

24. Miljøoprydningen i Grønnedal håndteres af Forsvarets Bygnings- og Etablissements-tjeneste som en del af den almindelige drift. Forsvarskommandoen har oplyst, at der ikke er etableret et specifikt rapporteringsregime vedrørende fraflytningen af Grønnedal. Forsvarskommandoen er imidlertid i løbende dialog med Forsvarsministeriet om miljøoprydningen af Grønnedal. Forsvarsministeriet har oplyst, at forligskredsen holdes orienteret om forhold, der har væsentlig betydning for forligsaftalens hovedindhold eller økonomi. Forligskredsen er efter beslutningen om at placere Arktisk Kommando i Nuuk blevet orienteret 2 gange om udviklingen i de estimerede omkostninger til nedbrydning og miljøoprydning af Grønnedal. Som det fremgår af tabel 1, blev forligskredsen i oktober 2012 orienteret om, at miljøoprydning og nedbrydning af Grønnedal forventedes at koste 100-200 mio. kr., hvilket afhang af en afklaring af Forsvarets miljøoprydningsforpligtelser. Estimatet inkluderede potentielle omkostninger på de estimerede 50 mio. kr. til nedbrydning af bygninger. I oktober 2013 blev forligskredsen orienteret om status vedrørende Grønnedal, herunder at det var Forsvarets forventning, at omkostningerne forbundet med miljøoprydning og nedbrydning ville være i den lave ende af det skøn på 100-200 mio. kr., som forligskredsen tidligere var blevet orienteret om.

Rigsrevisionen, den 13. februar 2014

Lone Strøm

/Michala Krakauer

Bilag 1. Ordliste

Break-even	Udtryk for det tidspunkt, hvor en investering økonomisk har tjent sig hjem.
Dump	Losseplads, fx brugt til deponering af farligt affald og jern samt til afbrænding af affald.
Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste	Er ansvarlig for en række opgaver forbundet med Forsvarets fraflytning af Grønnedal, herunder miljøundersøgelser samt forberedelse og udførelse af miljøoprydning og nedbrydning.
Forsvarskommandoen	Forsvarets overordnede kommandomyndighed, som er underlagt forsvarsministeren, og som har kommandoen over de underordnede kommandomyndigheder, herunder Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste. I Danmarks centraladministration er Forsvarskommandoen at sammenligne med en styrelse.
Grønlands Kommando	Grønlands Kommando blev etableret i 1951 og var placeret i et område af Sydgrønland, der hedder Grønnedal i bunden af Arsuk Fjord. Kommandoens opgaver bestod bl.a. af det militære forsvar af Grønland, farvandsovervågning, suverænitetshævdelse, eftersøgning og søredning, fiskeriinspektion, støtte til det grønlandske samfund, havmiljøovervågning, maritim forureningsbekæmpelse, støtte til videnskabelige aktiviteter og søopmåling.
Grønnedal	Militært område i Sydgrønland ca. 5 km fra den nedlagte kryolit mineby Ivigtut ved Arsuk Fjord. Grønlands Kommando var placeret i Grønnedal indtil den 31. oktober 2012.
Miljøoprydning	Fjernelse af forureningskilder og oprensning af forurenede områder, fx af jord.
Nedbrydning	Nedtagning og fjernelse af fx bygninger, bygningsfundamenter, jerndragere, rørledninger, tankanlæg og asfalt.
VAK-rapport	<p>"Rapport vedrørende placering af Værnsfælles Arktisk Kommando" af 19. maj 2011, som blev udarbejdet til forligskredsen, og som dannede baggrund for beslutning om placering af Værnsfælles Arktisk Kommando i Nuuk og fraflytning af Grønnedal.</p> <p>Rapporten er udarbejdet af Arbejdsgruppe Værnsfælles Arktisk Kommando. Arbejdsgruppen bestod af repræsentanter fra Forsvaret, Kommuneqarfik Sermersooq, Kommune Kujalleq, Færøernes Landsstyre, Grønlands Selvstyre, Grønlands Repræsentation, Grønlands Kommando og Færøernes Kommando.</p>
Værnsfælles Arktisk Kommando	Værnsfælles Arktisk Kommando (i dag Arktisk Kommando) blev etableret den 31. oktober 2012 i Nuuk med et forbindelsesselement på Færøerne med henblik på en effektivisering af de nordatlantiske operative kommandoers struktur for Grønland og Færøerne. Konkret betød det, at der blev etableret én fælles kommando. Hovedopgaverne for den nye værn-fælles arktiske kommando er fortsat det militære forsvar af Grønland og Færøerne, overvågnings- og suverænitetshævdelse, fiskeriinspektion, eftersøgnings- og redningstjeneste, miljøovervågning, forureningsbekæmpelse, søopmåling og diverse støtteopgaver for det civile samfund.